

Burjuvazi ve Muhafazakâr Kimliğin Son Dönem Türkiye'sine Yansımaları¹

DOI: 10.26466/opus.519256

*

Ahmet Özkan*

*Öğr. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Adalet MYO, Hukuk Bölümü, Ankara/Türkiye
E-Posta: ozkan_a6@hotmail.com ORCID: [0000-0001-9716-2687](https://orcid.org/0000-0001-9716-2687)

Öz

Dünya çapında siyaset, belirli bir ideolojik kimlik ve sosyo-politik perspektifte yapılmaktadır. Bu perspektiflerin yaşam alanları ve dayanakları siyasal ideolojiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede Türk siyasal hayatında toplum nezdinde pek çok ideolojik değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Seçkin elitist zümrenin şekillendirdiği seküler milliyetçilik anlayışı ve bu anlayış çerçevesinde ulus inşası süreci Türk siyasal hayatında değişimleri de beraberinde getirmiştir. Buna bağlı olarak ilerleyen zamanlarda yapılan seçimlerle bu değişime karşı duruş sergileyen siyasal iktidarların yönetimi deoralması; darbelere ve muhtıralara maruz kalmasına sebep olmuştur. Karşımıza çıkan bu süreç 1960 Askeri Darbesi, 1980 Askeri Darbesi, 28 Şubat 1997 Post Modern Darbesiyle birlikte siyaseti dizayn etme ve toplum mühendisliği görevine kaldığı yerden devam etmesine imkân sağlamıştır. Topluma rağmen yönetimde tutunmaya çalışan bu seçkin elitist zümreyle, halk arasında yaşanan iktidar mücadelesi 2002 Türkiye'sine gelindiğinde muhafazakâr demokrat kimliğiyle ön plana çıkan AK Parti'nin, yapılan seçimler sonucunda tek başına iktidar olmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Seçkin elitist zümre ve burjuvazi eleştirisiyle iktidarı perçinleyen on altı yıllık muhafazakâr demokrat kimliğiyle ön plana çıkan AK Parti iktidarı, zaman içinde muhafazakâr burjuvazinin oluşumuna sebebiyet vermiştir. Bu değişim ve dönüşüm siyasal düşünce alanında toplumsal bir takım paradigmaları ön plana çıkarmıştır. Bu çalışmadaki amaç, 'muhafazakâr demokratlık' tan muhafazakâr burjuvaziye evrilen son dönem Türkiye'sinin görünümüne ayrıntılı bir bakış açısı kazandırmak ve kapsamlı bir analiz yaparak literatüre katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Muhafazakârlık, Burjuvazi, Kimlik, Medya, Siyaset.

¹ Bu makale hazırlanırken Ahmet ÖZKAN'a ait yüksek lisans tezinden faydalanılmıştır

Identity of Bourgeoisie and Conservatism Reflections in The Last Period of Turkey

*

Abstract

Politics around the world is done in a specific ideological identity and socio-political perspective. The areas of life and grounds of these perspectives appear as political ideologies. Within this framework, many ideological changes and transformations took place in the Turkish political life. The concept of secular nationalism shaped by the elite group and the process of nation-building in the framework of this understanding have brought about changes in Turkish political life. In this context, the political powers that took a stand against this change with the elections held in the future, took over management; has been exposed to strokes and memorandums. This process led us to design politics and continue to work as a social engineering engineer with the 1960 military coup, 1980 military coup, and the post-modern coup of 28 February 1997. Despite Society, this elitist group in power hold public power struggle that took place between 2002, Turkey to the point when conservative democrat identity to the fore the AK Party, as a result of the elections has gained a new dimension with that power alone. The AK Party government, which has come to the fore with its sixteen-year-old conservative democratic identity that has strengthened its power with the critique of the elite group and bourgeoisie, has caused the formation of the conservative bourgeoisie over time. This change and transformation has highlighted social paradigms in the field of political thought. The purpose of this study, 'conservative democrat from' conservative bourgeois evolving end-stage to give a detailed overview of the angle of view and to contribute to the literature by Turkey of a comprehensive analysis.

Keywords: *Conservatism, Bourgeoisie, Identity, Media, Political.*

Giriş

Medya; yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü bir sacayağı olarak nitelenmiş ve devlet idaresini yönlendirmede etkin bir rol oynamıştır. Medya, kamuoyu oluşturma gücünü oldukça iyi kullanmış ve yargı başta olmak üzere pek çok organı yönlendirmeyi başarmıştır. Bu bağlamda 2002 yılında AK Parti'yi iktidara taşıyan en önemli güçlerden birisi, eleştirel tutum sergileyen medya olmuştur. Bunu isteyerek değil, eleştirel ve seçkin bir bakış açısıyla hareket ederek sağlamıştır. Keza, Recep Tayyip Erdoğan'ın muhtar bile olamayacağını dile getiren alaysı ve eleştirel manşetler Türkiye'deki medya siyaset ilişkilerini gözler önüne seren en belirgin siyasal olgulardan birisi olmuştur. Atılan bu ve buna benzer pek çok manşet çevrede bulunan dışlanmış toplumu kenetlemiş ve 3 Kasım 2002 yılında yapılan seçimlerle AK Parti'nin tek başına iktidara gelmesinde – seçim sisteminin de getirdiği avantajla - önemli bir rol oynamıştır. 2002 yılında başlayan ve on yıllardır çevrede kalan ve kendisini muhafazakâr demokrat olarak nitelendiren, AK Parti kimliğinde vücut bulmuş kesimlerin iktidarı, aynı zamanda 'muhafazakâr demokratlık 'tan 'muhafazakâr burjuvazi 'ye giden yolun da önünün açılmasına sebebiyet vermiştir. Türkiye'de muhafazakâr kesimin ve burjuvazinin özellikle son on altı yıllık dönemde yaşadığı toplumsal değişim ve dönüşüm medya boyutuyla tarihe not düşecek şekilde kendisini göstermiştir.

Dünya çapında etkin bir siyaset, belirli bir ideolojik kimlik çerçevesinde yapılmaktadır; ancak çalışmamız açısından önemli olan, sahip olunan siyasal görüş ve değerlerin kamuoyuna nasıl yansıtılacağı hususudur. Kamuoyuna yansıtılan bilgilerin tutarlı olması, inandırıcı olması ve kamuoyu vicdanını yaralamaması hedef kitlenin yönlendirilmesini kolaylaştırmaktadır. 80 Darbesi öncesinde medya organlarının askerinin yönetime el koyması yönünde verdiği alt mesajlar toplumu psikolojik olarak darbeye hazırlamıştır. Keza aynı şekilde 28 Şubat post modern darbesi döneminde de medyanın olaylara abartı katarak; askeri, seçkin, elitist zümreyi darbeye çağırması yine güzel bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Nasıl 80 Darbesi sonrasında Turgut Özal'a teveccüh gösterilmişse, 28 Şubat 1997'de yaşanan gelişmelerin ve devamındaki fiili (defacto) durumun palazlanması ve kendisini eleştirel ve provakatif bir söylemle göstermesi 2002'de Recep Tayyip Erdoğan'ın- onun nezdinde AK Parti'nin – iktidara

gelmesine vesile olmuştur. Bu vesile de AK Parti'nin ve Recep Tayyip Erdoğan'ın muhafazakâr söylemleri ve seküler milliyetçiliğe karşı duruşu önemli bir rol oynamıştır.

Bu bağlamda çalışmada, ilk üç bölümde sırasıyla; "Muhafazakâr Demokrat Kimliğin oluşumu", "Muhafazakârlıktan Burjuvaziye..." ve "Dönüşümün Yakın Dönem Türkiye'sine Yansımaları" ele alınırken, dördüncü bölüm "Medyadaki Örneklerle ve Söylemlerle Dönüşüm"e odaklanmaktadır. Sonuç kısmında ise ortaya konulmaya çalışılan ana fikir ön plana çıkarılmıştır.

Muhafazakâr Demokrat Kimliğin Oluşumu

2000'lerin başında seçkinci, elitist, çevreyi hakir gören ve merkezde bulunan, kendisini 'sosyal demokratlar' olarak tanımlayan ve cumhuriyetin sahibi olduğunu düşünen kesim, kendine özgü bir şekilde yarattıkları; içini daha materyalist ve seküler unsurlarla doldurmaya çalıştıkları "ulusalcı ideoloji" yi ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan bu ideoloji, milliyetçiliği temsil eden MHP'yle bir koalisyon hükümetinde yeni bir sentez kurmaya çalışmıştır. Devamındaki 2001 Krizi'nin ortaya çıkması, ideolojik saplantının ve Türkiye'de baş göstermiş travmaların da – 28 Şubat post modern Darbesi başta olmak üzere- etkisiyle toplumun isteklerine ve beklentilerine cevap verebilecek bir oluşumu ortaya çıkarmıştır. Bu oluşumun adı, toplum nezdinde Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) olarak tezahür etmiştir. Bu tezahür kendisini 3 Kasım 2002 seçimleriyle birlikte göstermiş ve Türk siyasal hayatı daha önce hiç duyulmamış bir kavramla karşılaşmıştır. Bu kavramı, dönemin AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ortaya koymuş; kendisini ve partisini "muhafazakâr demokrat" olarak tanımlamıştır.

Dünyada ve Türkiye'de yaygın bir fikir akımı olarak karşımıza çıkan 'muhafazakârlık', bireylerin özgürce düşünme ve karar almalarına imkân veren 'demokrasi' kavramıyla harmanlanarak bu düşüncüyü savunan ve önceleyen 'demokrat' kavramıyla birleştirilmiştir. Ortaya çıkan ve günümüze kadar etkilerini devam ettiren 'muhafazakâr demokrat' kavramı geniş etkiler uyandırmış ve seçmen tabanında belirgin izler bırakmıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne seçkinci ve elitist zümrenin iktidarı-

gücü elinde tutma gayretine bir başkaldırı ve haykırış olarak ortaya çıkan bu kavramın felsefi temellerine bakmak faydalı olacaktır.

Var olan durumu koruma ve kollama amacını güden bir düşünce biçimi olarak tanımlanan muhafazakârlığın felsefi temelleri Edmund Burke'nin 1790'da yazdığı 'Fransız Devrimi Üzerine Düşünceler' kitabından kaynaklanmaktadır (Nisbet, 2007, s.50). Değişimi kuşkuyla karşılayan ve ancak sosyal değişimin kontrollü bir biçimde yapılmasını savunan ve değişirken kültürel gelenekleri ve değerleri değiştirmemek üzerine inşa edilen bir siyasal ideoloji olarak muhafazakârlık, Özipek'e göre iki farklı biçimde tezahür etmektedir. Özipek'e göre bir tutum olarak muhafazakârlık, tutuculuğu ifade etmekte ve statükoyu korumayı amaçlamaktadır. Hâlbuki bir ideoloji olarak muhafazakârlık insan akıl ve bilgisinin yetersizliğinden hareketle din, gelenek ve değerlere duyulan ihtiyacı vurgulamakta; değişimin ancak değişmemesi gereken değerleri koruyarak ve kontrollü bir biçimde gerçekleşmesini savunmaktadır (Özipek, 2010). Ne var ki muhafazakârlığın sosyo-politik analizine eğildiğimizde ayrımın Özipek'in belirttiği kadar yalın olmadığını, iktidar ve otorite sahiplerini din, ahlak ve mülkiyet gibi muhafazakâr değerleri istismar ederek insan özgürlüğünü kısıtlayan eğilimleri yansıttığını görmekteyiz (Nisbet, 2007, s.74). Nitekim Akdoğan, Nisbet'in bu kaygısına katılarak muhafazakârlığın birey özgürlüklerini tehlikeye attığını, süreklilik adına geçmişin önyargılarını sürdürdüğünü ve toplumsal hiyerarşiyi aynen koruduğunu belirtmiştir (Akdoğan, 2004, s.26).

Tüm bu açıklamalardan ve dayanaklardan uzak olarak AK Parti'nin ortaya koyduğu 'Muhafazakâr Demokrat' kimliği, insan özgürlüğünü kısıtlayan eğilimlerden ziyade daha fazla özgürlükçü ve Avrupalı değerleri – insan hakları, hukukun üstünlüğü – benimseme azmi gösteren bir yapı olarak karşımıza çıkmıştır. Özellikle başörtüsü yasağının kaldırılması, insanların kılık kıyafetinden ötürü anayasal haklarından mahrum olmaması konusunda gösterdiği çabalar ve çalışmalar 'muhafazakâr demokrat' kimliğinin içini dolduran önemli adımlar olmuştur.

Muhafazakârlıktan Burjuvaziye...

Muhafazakârlığın üzerine inşa edildiği burjuvazi terimi 'burg' kelimesinden türetilmiş kentli anlamına gelen bir kavramdır. 13. yüzyıldan itibaren

kullanılan bu kavram geçimini zanaat ve ticaretle sağlayan kesimi ifade etmekte ve aristokrasinin bıraktığı boşluğu doldurmaktadır. Muhafazakârlığı en fazla kullanan sosyal sınıf da burjuvazidir. Zira aristokratlar gibi soyluluğa ve geçmişten gelen zenginliğe sahip olmayan bu kesim bir yandan aristokrasiyi güncelleyerek onun yerini almaya çalışmış, ama öte yandan varlığını anlamlı kılan geçmişini muhafaza etmeye çalışmıştır (Özel, 1998, s.23).

Ülkemizde Osmanlı Dönemi'nden itibaren bakıldığında burjuvazinin hiç oluşmadığını, merkezîyetçi devlet anlayışının zengin ve kentsoylu bir sınıfın oluşmasına mani olduğunu görmekteyiz. Cumhuriyet'in kuruluş döneminde ise kurucu unsurun sivil ve asker bürokrasiye dayandığını ve bu bürokrasi üzerinde devlet eliyle ve ulus inşa stratejilerinin bir gereği olarak ulusal bir burjuvazinin yaratıldığına şahit olmaktayız. Zira milliyetçiliğin bir ideoloji olarak farklı toplum kesimlerine benimsetilmesi, varlığını devlete ve devlet ideolojisine borçlu olan bir burjuvazi üzerinden mümkün olabilirdi. Bu mantığın bir uzantısı olarak tek partili dönem, Kemalist ideolojiyi yayma amacına dayanan ve devlet eliyle yaratılan bir burjuvazi üzerinden varlık alanı bulabilmiştir. Menderes Dönemi'nde ise her mahalleden bir milyoner yaratma fikri iktidarın devletleşme arayışıyla paralel gelişen bir söylemdi (Hakan, 2012).

Öte yandan Özal Dönemi Türkiye'sinde hızla liberal ekonomiye geçilmesi, toplumsal hayatta burjuvazinin önemini azaltmıştır. Zira artık bir devlet ideolojisi olan 'Kemalizm' önemli ölçüde muhafazakârlıkla yüzleşmeye başlamıştır (Akca, 2007, s.56). Türkiye'de demokrasi ve özgürlüğün gelişmesi burjuvaziye ait baskın söylemin yanı sıra farklı toplum kesimlerinin özgün hayat algılarını ön plana çıkartmış ve Ayşe Hür'ün de belirttiği gibi devletin yarattığı burjuvazi hızla ivme kaybetmeye başlamıştır (T24.com, 18.08.2012). Özetle söylemek gerekirse 60'lardan itibaren hızla gelişen kentleşmenin ve sanayileşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan modern burjuvazi, kendine Türk siyasal hayatını yönlendirme gibi bir misyonu yüklemiştir. Her türlü demokrasi dışı müdahale ve darbeler burjuvazi tarafından meşrulaştırılmaya ve benimsetilmeye çalışılmıştır (Dursun, SBA). Yine bu noktada, elitler imtiyazlarını kaybetme korkusuna karşı askeri darbeyi destekleyebilmiştir. Gürsoy'un ortaya koyduğu siyasal aktörler ve askeri darbeler teorisi bu durumu desteklemektedir (Gürsoy, 2012). Bu bağlamda devlet ideolojisini benimseyen burjuvazi, kendi

çıkartır ve fikirlerini savunan bir merkez medya oluşturmuştur. Sözü edilen bu medya grubu ülkeyi gerici ve bölücülük tehditleri üzerinden daima otuzlu yılların ideolojisi ile toplumu buluşturma arayışına girmiş ve devlet tarafından beslenen burjuvazi ise bu tehditlere karşın cumhuriyeti koruma ve kollama görevini bizzat devralmıştır.

Ne var ki 3 Kasım 2002 seçimleri Türkiye'de ilk defa burjuvazinin ideolojisini benimsemeyen ve devletin temel reflekslerine göre siyasetini şekillendirme arayışında olmayan bir siyasal düşünceyi iktidara getirmiştir. Bu durum merkez medyanın en çok korktuğu ve hiç kabullenemeyeceği bir siyasal olgu olarak tarihe geçmiştir. İçinden çıktığı toplumsal yapıdan kaynaklanan psikolojik eğilimleri ve toplumsal değerleri doğrudan kamusal alana yansıtan bu siyasal düşünce merkez medyanın öfke ve gazabını üzerine çekmiştir. Merkez medya hem sahip olduğu devlet destekli imtiyazları kaybetmemek ve hem de kendisinden beslendiği burjuvazinin toplumsal kaymasını önlemek adına Cumhuriyet'in kuruluşundan beri aşına olduğu bölücülük ve gerici kavramlarını manşetlere taşımıştır. Ancak tüm bu korkular ve tehditler daha önceleri yarattığı tesiri bu defa gösterememiş ve böylelikle muhafazakâr değerlere sahip bu yeni siyasal iktidar hızla merkez burjuvazinin yerini almakla kalmamış, öte yandan kendi hassasiyet ve değerlerini taşıyan yeni bir merkez medya yaratma teşebbüsünü başlatmıştır.

Dönüşümün Yakın Dönem Türkiye'sine Yansımaları

Bu yeni yaklaşım ve oluşumlar ülkemizde çevreyi oluşturan ezilmiş, sistem tarafından dışlanmış, sosyal hakları elinden alınmış ve sosyoekonomik açıdan alt sınıflarda bulunan halk kesimlerini hızla merkeze taşımıştır. Bu açıdan çevre, merkezin tepeden inme tavrına ve otoriterliğine başkaldırma hamlesinde liberal söylemlerle sentezlenmiş yeni bir muhafazakârlık ideolojisini temel almıştır (Safi, 2007, s.211).

Batı'daki ve Türkiye'deki muhafazakârlık anlayışındaki farklılıklar Türkiye'de Batı'daki gibi köklü bir muhafazakârlık anlayışının gelişmesi ve Türk muhafazakârlığını ağırlıklı olarak ön plana çıkartan unsurun merkez-çevre algısı ve milli ve manevi değerlere bağlılık biçiminde vücut bulması, Batı'daki muhafazakârlık kavramı arasında ayırt edici unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Safi, 2007, s.25). Bunun yanında Batı'da

toplumdan siyasete, değişimden geleneğe kadar köklü bir anlayışı temsil eden muhafazakârlık; Türkiye’de basit ve yüzeysel bir anlam oluşturmaktadır. Bunun nedeni de Türkiye’nin önceki koalisyonlar ya da siyasi partilerden edindiği tecrübe sayesinde meydana gelmesidir (Akdoğan, 2004, s.20). Türköne’ye atıfta bulunan Akdoğan; Batı’da köklü bir hâl alan muhafazakârlığın günümüzde statüko ile özdeşleşmiş olduğunu, Türkiye’de ise kurulu düzeni bu muhafazakâr gelenekten değil de bilakis devrimci prensiplerden esinlenerek oluşturduğunu dile getirmiştir (Akdoğan, 2004, s.130).

Kitabını tanıtmak için verdiği kısa yazıda, burjuvaziyi yolunun üstündeki her şeyi değiştiren bir kavram olarak tanımlayan Türküsev, muhafazakâr kesimin parayla tanışmasıyla birlikte bireysel yaşamlarda meydana gelen değişimlerle ‘kendine has’ bir burjuva anlayışı oluşturduğunu söylemektedir. Bu durumda siyasal anlamda ve düşünsel anlamda sistemsel ve farklı bir burjuvazi anlayışının ortaya çıktığını belirtmiştir (Türküsev, 2005). Özellikle de AK Parti’nin iktidara gelmesiyle birlikte siyasal gücünü de kullanarak “Her iktidar kendi zenginini yaratır” sözünden hareketle bugün muhafazakâr burjuvazinin yükselişine tanıklık etmekteyiz. Yeni burjuvazinin ise; İslami banka, helal gıda, İslami evlilik sitesi, İslami defile gibi adlarla ortaya çıkan yeni alışkanlıkları eski iktidar sahiplerinin yaşantısının dini simgelerle yeniden üretilmesinden başka bir şey olmadığını belirterek, toplumsal dönüşümün ve her iki kavramın harmanlanarak tarif edilmesinin güç bir hâl aldığını gösteriyor (Bilecen, 2012). Bu noktada AK Parti; her ne kadar geçmişle, siyasi kimliğiyle, politikalarıyla, yaptırımlarıyla, iddialarıyla ve de yarattığı gündemlerle Türk siyasi tarihinde en çok tartışılan partilerden biri olma unvanını taşıırken diğer yandan iktidar olduğu günden bu yana devlet kurumları ve ekseri toplum üzerinde yeni muhafazakâr bir siyasi kimlik inşa etmeye çalışma çabası olduğu görülmektedir (Çamurcu, 2012).

AK Parti dönemine kadar Türkiye’deki burjuvazi anlayışının ‘Batı’ yaşam tarzıyla paralellik gösterdiğini ve büyük ölçüde uyum içinde olmak anlamı taşıdığı aşikârdı. Modern Türk kadınının saçı açık ve seküler bir yaşam tarzı benimseyerek, dinsel söylemlerden uzak bir yaşam modeli içerisinde olması gerektiği hem medyada hem de kamuda ciddi derecede empoze ediliyordu. Bu modele direnç gösteren kişilerin ise kamuya alınmamaları, üniversitede okuma haklarının elinden alınması gibi pek çok

zulüm baş gösteriyordu. Lakin AK Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte peyderpey bu yasaklamalar, kısıtlamalar ve engellemeler ortadan kaldırılmıştır. Türk kadını için medyada ve kamuda çizilen model, toplumun gerçek doğasına kavuşmasında artık bir engel olmamıştır. Fakat özgürlüklerin gelişmesi ve yasaklamaların kalkması, bu konudaki rahatlamının getirdiği rehavetle belki de yeni bir burjuvazinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Batılı kodlara eskisi kadar tepki göstermeyen muhafazakâr burjuvazi, kendi yaşam tarzlarını kısmen devam ettirerek yeni bir burjuva tanımı – istemeden meydana çıksa da - ortaya koymuştur. İçkiye yanaşmayan muhafazakâr burjuva kesim, kılık kıyafette kısmi değişikliklere gitmekle birlikte kendi yaşam tarzına uygun yaşamaya devam etmiştir. AK Parti ile oluşan yeni burjuvazi, kapitalist düzene rahat bir şekilde ayak uydurarak kapitalizme karşı herhangi bir tepki göstermemiş ve bu sisteme entegre olma yoluna gitmiştir. İslami esaslara ve muhafazakâr anlayışa tamamen aykırı olmasına rağmen gösterişten ve pahalı markalardan vazgeçmeyen yeni burjuvazi, daha önce reddettiği burjuvazi anlayışının çekim alanından kendisini uzak tutamamıştır. AK Parti iktidarıyla oluşan yeni burjuvazinin kırsal kültürden, bir bakıma çevreden gelmesi hasebiyle soylu bir dayanak noktası bulamamış olması, bu eksikliği de aşırı gösterişle aşma gayreti sistematik bir şekilde muhafazakâr burjuvazinin şekillenmesine sebep olmuştur. (Hakan, 2012).

Medyadaki Örneklerle ve Söylemlerle Dönüşüm

İletişim araçları, medya, özgün bir siyasal dil ve söylem geliştirme arayışları yapılan tanımlamalarda denklem içerisine girmiştir. Zira tutarlı bir siyaset üretebilmenin en önemli şartı etkileyici bir iletişim dili oluşturabilmekten geçer. Bundan dolayı komünizm, sosyalizm ve faşizm gibi ideolojiler küresel anlamda bir etki oluşturabilmenin yegâne yolunun iletişim ve söylem geliştirme olduğunu görmüşlerdir (Akdoğan, 2004, s.3). Akca'nın Dijk'e yaptığı atıfta, ideolojilerin benimsetilmesinin ve bu benimsetilen ideolojinin toplumu mobilize etmesinin en önemli saiki olarak medyayı işaret etmektedir. Medya, egemen ideolojiyi halka öğreten ve benimseten en önemli araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Akca, 2007, s.12) Bu bağlamda medyada yer bulan bazı söylemlere ve örneklerle bakalım.

Türkiye'deki bu dönüşüme bir tepki olarak Nobel Ödüllü yazar Pamuk'un konuya dair söylemi de Türkiye'de geniş yankı bulmuştur. Almanya'nın haftalık 'Die Zeit' dergisine röportaj veren Pamuk, Türkiye'deki burjuvaziye dayanamadığını ve sinir olduğunu: *"Burjuvazi beni çok sinirlendiriyor. Küstahlıklarından tiksiniyorum. Dar görüşlü ve bencil oldukları gibi, kendi halkından da nefret ediyorlar"* şeklinde bir söylemle ifade etmiştir. Bu söyleme ek olarak Türkiye'deki burjuvazinin başörtüsü sorunuyla alakalı yaklaşımını da: *"Başörtüsü taktıkları için kadınlara yukardan bakıyorlar. Bu bana eskiden Güney Afrika'da beyazların siyahlara bakışımı hatırlatıyor"* söylemiyle açık bir şekilde dile getirmiştir (radikal.com, 17.08.2012).

Ertuğrul, günümüz Türkiye'sindeki muhafazakârlık anlayışının temel referansının İslam dini ve ona bağlı geleneksel yaşam stilinin muhafazası üzerine kurulmuş olduğunu dile getirmektedir. Avrupa'daki yahut ABD'deki muhafazakârların aksine özellikle ekonomik anlamda gelenek-selden moderne geçiş noktasında oluşmakta olan bu yeni burjuvazi, bu duruma karşı koymak yerine bizatihi bayraktarlığını yaptığını dile getirmiştir. Kuşaklar boyunca inançlarını içselleştirdiğini savunurken yaşanan teknolojik gelişmeler, ekonomik alandaki atılımlarla ve siyasal iktidarı elinde bulunduran AK Parti'nin de etkisiyle birlikte şekilciliğe kaydığını ve kapalı bir aile profili çizen muhafazakâr kesimin, ümmetçiliği milli değerlerden ön planda tutarak Türk-İslam Birliği'nin savunucusu haline gelen bir kesim olarak tanımlamaktadır (Ertuğrul, 2012). İnaç'a göre, Türk toplumuna Türk İslam sentezinin girmesi; dinin ulusallaşmasına, ulusal kimliğin de dine dayandırılması sonucunu yaratmıştır (İnaç, 2010, s.134). Nitekim AK Parti iktidarıyla birlikte toplumsal dönüşümün yeni bir muhafazakâr burjuvazi yaratması bu yargıyı doğrulamaktadır.

Türkiye'de orta sınıfın yaşadığı toplumsal dönüşüm, Türkiye'nin önde gelen düşünürleri tarafından farklı şekillerde dile getirilmiştir. Bunlardan bazılarına bakacak olursak; Hakan Güldağ'ın aktarımıyla Galatasaray Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ahmet İnsel'in iş dünyası üzerinde durumun ne yönde olduğunu açıkladığı tespit, *"Türkiye dışında kapitalist ülkelerde, böyle kültürel kimlikler üzerine dayalı iş dünyası örgüt parçalanmasına pek rastlanmaz. Burjuvanın müstakili, cumhuriyetçisi, Doğulusu, Batılısı olmaz. Türkiye'de ise sınıf ilişkileri dini, kültürel ve etnik kimlikler tarafından belirleniyor"* diyerek ortaya koymuştur. Sabancı Üniversitesi öğretim üyesi Prof.

Dr. Fuat Keyman ise; 1994'ten bu yana orta sınıfın Anadolu'da giderek yaygınlaştığını ve hatta son dönemde bu sınıfın merkeze oturduğunu ifade etmiştir. Anadolu'nun gösterdiği ekonomik dinamizmi, girişimciliği ve başarıyı hızlı kentleşmenin ortaya çıkardığını, bunun yanında çevrede 'Anadolu Kaplanları' adı altında merkezlerin oluşmaya başladığı bu sa- yede de çevrenin merkeze taşınmaya başladığını belirtmiştir. Tüm bu dö- nüşümlerin sonucu olarak da Türkiye'nin geleceğinin şekillendirilme- sinde yeni orta sınıfın aktif rol oynayacağı belirtilmiştir (Güldağ, 2012).

Sonuç

Burjuvazi ve muhafazakâr kimliğin son dönem Türkiye'sine yansımaları çıkış noktası, gelişimi ve içinde bulunduğu durum kapsamlı bir şekilde ortaya konmuştur. Bu kimliklerin oluşumu ve geçirdiği evreler özellikle medya boyutuyla da kapsamlı bir şekilde irdelenmiştir. Konuya dair ga- zete manşetleri ve haberler sarsıcı bir şekilde okuyucuya verilerek farklı tutum ve düşünceler açık bir şekilde tarafsızca ortaya konmaya çalışılmış- tır. Özellikle yakın Türk siyasal hayatına ışık tutacağını düşündüğümüz bu çalışma, pek çok kavramın da tanımlanmasında önemli bir kaynak ola- caktır.

Neticede, Türkiye'de muhafazakârlık ve burjuvazi anlayışının farklı zaman dilimlerine ve toplumsal dönüşümlere bağlı olarak farklı tanımla- malar kazandığı görülmektedir. AK Parti iktidarından önce merkez bur- juvazisinin siyasal hareket alanının geniş oluşu, hem siyasi anlamda hem de medya bağlamında etkinlik kazanması ve bu etkinliğini yitirmemek adına kuşandığı güç unsurlarını ustaca kullanması bu kesimin temel ka- rakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Bu niteliklere binaen bu çalışma, 3 Kasım 2002 ile birlikte çevrede bulunan muhafazakâr kesimin, siyasal iktidar tarafından ortaya atılan ve Türkiye için yeni bir kavram olan 'mu- hafazakâr demokrat' kimliğine bürünüş çabalarının ne tür sonuçlar yarat- tığını gözler önüne sermiştir. Baskıcı, seçkinci ve elitist kesimin tahakkü- münden kurtuluşun simgesi olarak sahneye çıkan AK Parti'nin özgür- lükçü ve insan haklarına dayalı icraatleri 'muhafazakâr demokrat' kimli- ğini kalıplaştırmış ve Türk siyasal hayatında önemli bir kavram haline ge- lerek literatüre girmesine vesile olmuştur. Fakat doğası gereği çevrenin

ekonomik ve siyasi hayatta merkeze taşınması bu kimliğin farklı boyutlara evrilmesine sebep olmuştur. Yaşanan bu değişim ve dönüşüm bir geçiş aşaması, bir bocalama dönemi olarak da nitelendirilebilir. İlerleyen zamanlarda tarihsel ve toplumsal zeminde 'muhafazakâr demokrat', 'muhafazakâr burjuvazi' kavramları arasındaki ayırım gözle görülür bir hal alacaktır. Sonuç olarak diyebiliriz ki, çevrenin merkeze taşınması ve siyasal iktidarın ekonomik anlamda çevreyle paylaşım içine girmesi 'muhafazakâr demokratlıktan' ziyade 'muhafazakâr burjuvazinin' ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır.

EXTENDED ABSTRACT

**Identity of Bourgeoisie and Conservatism
Reflections in The Last Period of Turkey**

*

Ahmet Özkan

Ankara Hacı Bayram Veli University

Politics around the world is done in a specific ideological identity and socio-political perspective. The areas of life and grounds of these perspectives appear as political ideologies. Within this framework, many ideological changes and transformations took place in the Turkish political life. The concept of secular nationalism shaped by the elite elite group and the process of nation-building in the framework of this understanding have brought about changes in Turkish political life. In this context, the political powers that took a stand against this change with the elections held in the future, took over management; has been exposed to strokes and memorandums. This process led us to design politics and continue to work as a social engineering engineer with the 1960 military coup, 1980 military coup, and the post-modern coup of 28 February 1997. Despite Society, this elitist group in power hold public power struggle that took place between 2002, Turkey to the point when conservative democrat identity to the fore the AK Party, as a result of the elections has gained a new dimension with that power alone. The AK Party government, which has come to the fore with its sixteen-year-old conservative democratic identity that has strengthened its power with the critique of the elite group and bourgeoisie, has caused the formation of the conservative bourgeoisie over time. This change and transformation has highlighted social paradigms in the field of political thought.

Media; the legislature has been described as a fourth pillar after the executive and the judiciary, and has played an active role in directing state administration. The media has used the power of public opinion quite well and has managed to direct many organs, especially the judiciary. In this context, one of the most important forces that brought the AK Party into power in 2002 has been the media that has a critical attitude. He did

this not by willingness but by acting with a critical and elitist perspective. Likewise, even voicing cannot be cynical and critical of the mayor, Recep Tayyip Erdoğan has been one of the most significant political phenomenon headlines reveals the media and politics in Turkey. This and many other cuffs have intercepted the excluded society in the vicinity; In the elections held on 3 November 2002, the AK Party and Recep Tayyip Erdoğan's conservative rhetoric and their stance against secular nationalism played an important role in the coming to power of the AK Party - with the advantage of the electoral system. The power of those who had formed in the AK Party identity has also led to the opening of the road to conservative democracy from the conservative bourgeoisie. The conservatives in Turkey and the bourgeoisie, especially the last sixteen years lived in the way of social change and transformation will drop a note to date with the media size showed itself.

The bourgeoisie and the recent reflections on Turkey of conservative identity, the starting point, development has been demonstrated in a comprehensive manner and in cases where found. The formation of these identities and the phases they have undergone have been extensively studied, especially with the media dimension. Newspaper headlines and news about the issue have been given to the reader in a shocking way and different attitudes and thoughts have been tried to be put out clearly. This study, which we think will shed light on the close Turkish political life, will be an important source for defining many concepts. Consequently, the understanding of conservatism and the bourgeoisie in Turkey due to the different time zones and different definitions of social transformation has gained. The fact that the political sphere of the political movement of the central bourgeoisie before the AK Party ruling was to be effective in both the political and media contexts and that it used its power elements in a way not to lose its effectiveness reflects the basic characteristics of this section. This study based on these qualifications, the conservatives in the surrounding area with 3 November 2002, a new concept for raised and Turkey by political power has revealed that create what kind of results the effort to conservative democrat identity. The libertarian and human rights actions of the AK Party, which came to the stage as a symbol of liberation from the oppression of the oppressive, elitist and elitist groups, have

molded the conservative democratic identity and contributed to the literature by becoming an important concept in Turkish political life. However, due to its nature, the transportation of the environment to the center in economic and political life caused this identity to evolve to different dimensions. This change and transformation can be characterized as a transitional phase, a period of staggering. In later times, the distinction between the concepts of conservative and conservative bourgeoisie on the historical and social grounds will become apparent. As a result, we can say that the transfer of the environment to the center and the political power to share with the environment economically resulted in the emergence of the conservative bourgeoisie rather than the conservative democrat. The purpose of this study, 'conservative democrat from' conservative bourgeois evolving end-stage to give a detailed overview of the angle of view and to contribute to the literature by Turkey of a comprehensive analysis.

Kaynakça / References

- Akca, E. B. (2007). *Kimlik, medya ve temsil-kimlik kurgusu ve temsilleri üzerine medya analizleri*. (Der.), Emel Baştürk Akca, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Akdoğan, Y. (2004). *AK parti ve muhafazakâr demokrasi*. 1. Basım, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Bilecen, T. (2012). Muhafazakâr burjuvazi: Yeni zenginler, yeni muktedirler. *Özgür Kocaeli İnternet Gazetesi*, 06.09.2012, <http://ozgurkocaeli.com.tr/haber/muhafazakar-burjuvazi-yeni-zenginler-yeni-muktedirler-106454.html>, Erişim, (09.01.2013).
- Çamurcu, K. (2012). AKP'nin İslam Anlayışı Emevi- Abbasi- Osmanlı Popüler dindarlığın devamcısı. *Spot Dergisi*, 09.12.2012, (Söyleşi), Uğur Yıldız, <http://www.spotdergi.com/kenan-camurcu-akpnin-islam-anlayisi-emevi-abbasi-osmanli-populer-dindarliginin-devamcisi.html>, Erişim, (10.01.2013).

- Dursun, D. (2013). Burjuvazi nedir, burjuva kimdir, tarihi?. *SBA*, filozof.net, <http://www.filozof.net/Turkce/sosyoloji/481-burjuvazi-nedir-burjuva-nedir-burjuva-sinifi-buyuk-burjuva.pdf>, Erişim, (09.01.2013).
- Ertuğrul, B. (2012). Türkiye’de muhafazakâr kimdir?. Bilal Ertuğrul’un Gözünden, *bilalertugrul.wordpress.com*, 21 Nisan 2012, <http://bilalertugrul.wordpress.com/2012/04/21/turkiyede-muhafazakar-kimdir/>, Bilal Ertuğrul’un Gözünden, Erişim, (09.01.2013).
- Güldağ, H. (2012). Yeni burjuvazi ve orta sınıfı doğru okumak... *Dünya*, Editör’den, <http://www.dunya.com/yeni-burjuvazi-ve-orta-sinifi-dogru-okumak-150587yy.htm>, 25.12.2012, Erişim, (13.01.2013).
- Gürsoy, Y. (2012). *Türkiye’de sivil-asker ilişkilerinin dönüşümü* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1097413&CategoryID=138>, Burjuvazinin Küstahlığından Tiksinıyorum, 17.08.2012, Erişim, (13.01.2013).
- <http://t24.com.tr/haber/orhan-pamukun-burjuva-aciklamasina-destek-sert-ama-dogru/211164>, Orhan Pamuk’un ‘Burjuva’ Açıklamasına Destek: Sert ama Doğru, *Bağımsız İnternet Gazetesi*, Erişim, (13.01.2013).
- Hakan, A. (2012). Burjuvazi üzerine tezlerim. *Hürriyet*, Yazarlar, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/21304658.asp>, 26.08.2012, Erişim, (13.01.2013).
- İnaç, H. (2010). *AB’ye entegrasyonu sürecinde Türkiye’nin kimlik problemleri*. Bursa: MKM Yayıncılık.
- Nisbet, R. (2007). *Muhafazakârlık: Düş ve gerçek*. (Çev.), M. Fatih Serenli, Kudret Bülbül, Mart, Ankara: Kadim Yayınları.
- Özel, M. (1998). *Birey, burjuva ve zengin*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özipek, B. B. (2010). Muhafazakâr kimlik. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 3 Aylık Hakemli İlmi Dergi, <http://www.muhafazakar.com/box.asp?do=shw&k=1>, Erişim, (09.01.2013).
- Safi, İ. (2007). *Türkiye’de muhafazakâr siyaset ve yeni arayışlar*. Ankara: Lotus Yayınevi.
- Türküsev, S. (2005). Muhafazakâr burjuva. Sınıf atlamış dindarların yaşam tarzları, <http://www.ilknokta.com/urun/85595/Muhafazakar-Burjuva.html>, Erişim, (01.09.2013).

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Özkan, A. (2019). Burjuvazi ve muhafazakâr kimliğin son dönem Türkiye'sine yansımaları. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 1735-1751. DOI: 10.26466/opus.519256